

ולשור שאחריו יהיה מועד, ולשור שלאחריו לא יהיה מועד, וכן הלאה, ולשאר בהמות אינו מועד כלל.

תנו רבנן: ראה שור ונגח אותו, ושוב ראה חמור ולא נגח, ושוב ראה סוס ונגח אותו, וראה גמל ולא נגח, ראה פרד ונגח, וראה ערוד [חמור הבר] ולא נגח —

נעשה השור המזיק מועד לסירוגין לכל. (8)

איבעיא להו, נסתפקו בני הישיבה שתי בעיות שהן ארבע:

א. אם נגח שור, שור ושור [שלשה שוורים זל-ב בזה אחר זה], ושוב נגח חמור וגמל, מהו? האם נעשה מועד לשוורים בלבד, כדין

ואם תמצני לומר נמי איתא לדרב פפא, אפילו אם תאמר שהלכה כרב פפא ש"אינו מועד" תנן [שלא כדיוקנו], (4) וממילא נשמע מן המשנה, שהמועד למינו אינו מועד לשאינו מינו, מכל מקום, אם נגח שור, חמור וגמל, שלשה מינים שונים, נעשה מועד לכל. (5)

תנו רבנן: ראה השור המזיק שור, ונגח אותו, ושוב ראה שור אחר ולא נגח אותו, ושוב ראה שור ונגח אותו, ושוב ראה שור ולא נגח, ושוב ראה שור ונגח, ושוב ראה שור ולא נגח, (6) נעשה השור מועד לסירוגין, לשוורים. (7)

כלומר, מעתה יהיה מועד לשור הראשון שיראה, ולשור שלאחריו לא יהיה מועד,

במהר"ם דיבור ראשון בעמוד ב בסוף דבריו.

7. בענין אם די בנגיחות אלו כדי לעשות מועד לסירוגין, ראה רש"י בעמוד ב בד"ה ושמואל, ובמהר"ם שם, ובתוספות שם.

8. כתב הרמב"ם [נזקי ממון ו י']: "ראה שור היום ונגחו, ולמחר ראה חמור ולא נגחו, ובשלישי ראה סוס ונגחו, וברביעי ראה גמל ולא נגחו, ובחמישי ראה פרד ונגחו, ובששי ראה ערוד ולא נגחו, נעשה מועד לסירוגין לכל, ואם נגח ביום שהוא מועד לו [את] אחד משלשת המינים שנגח בסירוגין, הרי זה מועד [כלומר: הרי זה משלם נזק שלם על אותה נגיחה]".

וביאר ה"מגיד משנה" בהלכה ט, שלדעת הרמב"ם, שור שהועד לשלשה מינים, אינו נעשה מועד לכל, אלא לאותם מינים שנגח, [וכדמוכח מדבריו בהלכה יב, ראה שם], ולכן כתב הרמב"ם "אחד משלשת המינים".

והנה בהלכה יב, עוסק הרמב"ם במי שנגח

4. כתב ה"נמוקי יוסף", שמכאן יש להוכיח שהלכה כרב פפא, ומשום "דקיימא לן דכל "אם תמצני לומר" דלא איתמר למיבעיא בעיא עליה [שלא נאמר כדי להוסיף ולהסתפק בבעיה אחרת], אלא לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, הלכתא היא", ראה עוד שם; וכן היא דעת הרמב"ם; אך המאירי פסק כרב זביד וכמבואר בהערה לעיל, וראה עוד בענין ההלכה, בדברי התוספות בעמוד ב בד"ה שור, כמה שהביאו מדברי הרי"ף ובמה שדחו דבריו.

5. פשוטות משמעות הלשון היא, שהוא נעשה מועד לכל המינים, ומיהו ה"מגיד משנה" [נזקי ממון ו ט] דקדק מדברי הרמב"ם [שם הלכה י ויב], שאם כי כתב הוא עצמו: "נעשה מועד לכל", מכל מקום אין כוונתו אלא לשלשת מינים אלו בלבד; ומיהו דעת הראב"ד בהלכה יב שם היא, שהוא נעשה מועד לכל המינים.

6. ביאור הלשון "שור ולא נגח" האחרון, ראה

למידי אחרינא לא אייעד] לא נעשה מועד אלא לשוורים ולא למינים אחרים, שהרי לא הועד אלא שתי פעמים לשאר מינים.

הנוגח שלשה שוורים שהוא מועד לשוורים בלבד, או שמא דינו כמי שנגח שלשה מינים בזה אחר זה, שהוא מועד לכל? (1)

וצדדי הספק הם:

או דילמא האי שור בתרא, בתר חמור וגמל שדינן ליה [שמא מצרפים את השור השלישי לחמור ולגמל שלאחריו], ואם כן אייעד ליה לכולהו מיני (2) [נעשה מועד לכל המינים], כדין הנוגח שלשה מינים, שהוא נעשה מועד לכל. (3)

האם האי שור בתרא, בתר שוורים שדינן ליה, האם דין הוא שנצרף את השור השלישי לשני השוורים שלפניו כיון שהם מינו, ונמצאו החמור והגמל שאחריו עומדים לבדם, ואם כן אכתי לשוורים הוא דאייעד

גם את המינים האלו, אבל האיך נתפוש את שני הדברים כאחד, שהוא נגחן דוקא לאלו, ודוקא לסירוגין?! וראה שם מה שכתב לבאר בזה.

שור חמור וגמל, ולא הזכיר הרמב"ם שראה בינתיים מינים אחרים ולא נגחם, ושם השיג עליו הראב"ד, שהוא מועד לכל המינים, אבל כאן בהלכה זו לא השיג הראב"ד; ולכאורה נראה, שאם כי חולק הראב"ד על הרמב"ם בנגח שור חמור וגמל, מכל מקום מודה הוא כאן שאינו נעשה מועד אלא לשלשת מינים אלו בלבד, היות ובינתיים ראה מינים אחרים ולא נגחם, וכעין מה שכתבו התוספות תחילת עמוד ב, שלדעת הסובר שהמועד לשוורים הרי הוא מועד לכל המינים, מכל מקום אם ראה בינתיים מינים אחרים ולא נגחם, אינו נעשה מועד אלא לשוורים.

1. לכאורה אין מקום להסתפק בזה אלא לדעת רב פפא, שהמועד לשוורים אינו מועד לשאר מינים, ואכן כן דעת הרי"ף שכתב: "וסוגיין כרב פפא" [כלומר, היות ומהלך הסוגיא הוא כרב פפא, בהכרח שכן ההלכה]. וביארו התוספות את כוונתו, שלדעתו, הספק אינו שייך אלא לרב פפא; אך התוספות חלקו עליו, ופירשו את סוגייתו אפילו אליבא דרב זביד, וכגון שבין השוורים ראה מינים אחרים ולא נגח אותם, שבאופן זה לדעת כולם אינו מועד אלא לשוורים.

ומיהו מלשון ה"מגיד משנה" יראה, שהוא אינו סובר לחלק בזה, וראה "מרכבת המשנה".

2. לשון הגמרא "לכולהו מיני", משמע לכאורה בהדיא שהוא נעשה מועד לכל המינים, כי לשיטת הרמב"ם [הובאה בהערות בעמוד א], היה לו לומר: "לכולהו" בלבד.

ב. ב"קהלות יעקב" [הנדמ"ח סימן כט], תמה: איך אפשר לומר שנעשה מועד לשלשה מינים אלו בלבד, ודוקא לסירוגין, דאחרי שאנו אומרים שלא הועד אלא לשור סוס ופרד, ואין דרכו ליגח שאר בהמות, אם כן מה שלא נגח בימים שבינתיים חמור גמל וערוד אינו ראייה כלל שדרכו לסרג את הימים, שהרי אנו אומרים שלאותם מינים אינו נגחן, ולא היה נוגחן גם ביום נגיחתו, והרי זה כמי שלא ראה כלל בימים שבינתיים, שהוא מועד לכל הימים, ואם אנו אומרים, שמשמע סירוגין הוא נמנע בימים אלו, בהכרח שבימים שהוא נוגח בהם הרי הוא נוגח

3. ב"אילת השחר" נסתפק, כיצד יהא הדין אם נגח ארבעה שוורים חמור וגמל, אם אף באופן זה יש להסתפק שמא השור הרביעי אינו שייך לשוורים שלפניו, או שנאמר: מאחר שברור לנו שהוא מועד לשוורים, אם כן תולים אנו את

עוד הסתפקו בני הישיבה בספק זה, באופן שהיו שלשת השוורים בסוף:

ב. אם נגח חמור וגמל, שור ושור, ושור, מהו?

וצדדי הספק הם:

האי שור קמא [האם השור הראשון משלשת השוורים] **בתר חמור וגמל שדינן ליה** [מצטרף הוא לחמור ולגמל שלפניו], **ואייעד ליה לכולהו מיני** [ונעשה מועד לכל המינים].

או דילמא, דין הוא דאת השור הראשון **בתר שוורים** שלאחריו **שדינן ליה** [לצרפו לשוורים שלאחריו] כיון שהם מינו, **ואכתי**

לשוורים הוא דאייעד, (4) **למינא אחרינא לא אייעד** [נעשה הוא מועד לשוורים בלבד, ולא לשאר מינים]. (5)

ועוד נסתפקו בני הישיבה בשני ספיקות אלו, לענין העדאה לשבתות:

ג. אם נגח **בשבת**, ובשבת שלאחריה, ובשבת לאחריה, ולאחריהם נגח **באחד בשבת ובשני בשבת**, מהו?

האם נעשה הוא מועד לשבתות בלבד, כדין מי שנגח בשלש שבתות זו אחר זו, או שמא נעשה הוא מועד לכל הימים, כדין שור שנגח בשבת, וביום ראשון וביום שני? (6)

תמצי לומר".

השור הרביעי במועדות הידועה לנו, ואינה תחילת מועדות לכל המינים.

וכבר נפשט ספק זה ברמב"ן נדה סד א, שכתב שם: "וכן נמי בשור שור ושור וחמור וגמל, שור בתרייתא בתר שוורים שדינן ליה, דהא אייעד להו, והשתא הוא דקמייעד נפשיה לשאר מיני", והביאו ב"אבן האזל" נזקי ממון פרק ו הלכה י יב בסוף דבריו במוסגר.

4. ביארו התוספות, שבאופן הראשון שקדמו שני השוורים לשור שאנו מסופקים עליו, יש יותר סברא לצרף אליהם את השור המסופק, מאשר באופן השני ששני השוורים נתאחרו לאחר השור המסופק.

ולפי זה ביארו, ששתי ספיקות הגמרא הם בדרך "ואם תמצי לומר", שאם תאמר בספק הראשון שמצרפים את השור המסופק לקודמים לו, שמא אין מצרפים אותו אלא משום שקדמו לו השוורים שהם מינו, אבל באופן השני שהשוורים שהם מינו מאוחרים לשור המסופק שמא אין מצרפים אליהם את השור, ואף שהם מין אחד, [וכן מבואר ברש"י, שהוא בדרך "ואם

5. א. יש להסתפק: לפי מה שנתבאר לעיל בשם הרמב"ן, דבארבעה שוורים חמור וגמל, ודאי אינו מועד אלא לשוורים, אם הוא הדין באופן שנגח תחילה חמור וגמל ואחר כך ארבעה שוורים, פשיטא שהוא מועד לשוורים בלבד, או נאמר, שרק בהיו השוורים תחילה כי אז "שור בתרייתא בתר שוורים שדינן ליה, דהא אייעד להו", אבל כאן שבנגיחת השור הראשון עדיין לא אייעד, הספק במקומו עומד, להיכן שדינן ליה.

ב. כתב ב"אילת השחר" שהספק אינו אלא אם נעשה מועד לשוורים או לשאר מינים, ולענין זה בלבד אנו מסתפקים שמא השור הראשון מישך שייך לשנים שלאחריו, אבל לענין תשלום נזק שלם על הנגיחה הרביעית, פשיטא שאנו משייכים את השור הראשון לשנים הקודמים, לעשותו מועד על כל פנים לשוורים, ראה שם.

6. ברמב"ם [נזקי ממון ו יב] מבואר, שלפי צד זה אינו מועד אלא לשבת ראשון ושני, והראב"ד

וצדדי הספק הם:

הא שבת בתרייתא, האם **בתר שבת הוא דשדינן ליה**, האם את השבת האחרונה אנו מצרפים לשתי השבתות שלפניה, כיון ששתי השבתות אותו יום הוא, **ואכתי רק לשבת הוא דאייעד**, אבל לימות החול לא אייעד [ונמצא שלא נעשה מועד אלא לשבתות].

או דילמא, בתר אחד בשבת ושני בשבת שלאחריה שדינן ליה [מצרפים את השבת לימי אחד ושני בשבת שלאחריהם], **ואייעד ליה לכולהו יומי** [ונמצא זה מועד לכל יום].

ועוד הסתפקו: (7)

ד. אם נגח **חמישי בשבת**, **וערב שבת**, **ושבת שבת ושבת**, מהו?

וצדדי הספק הם:

האם **הא שבת קמייתא**, בתר **חמישי בשבת וערב שבת שדינן ליה** [מצרפים את השבת הראשונה לימי חמישי וערב שבת שלפניו], ואם כן **אייעד ליה לכולהו יומי** [נעשה מועד לכל יום].

או דילמא: **הא שבת קמייתא**, בתר **שבתות הוא דשדינן ליה** [את השבת הראשונה מצרפים לשבתות שלאחריה], כיון שיום אחד הם, ואם כן **לשבתות בלבד הוא דאייעד**.

ומסקינן בכל ארבע הבעיות: **תיקו!**

ועתה מדמה הגמרא את קביעת המועדות

של השור לקביעת מועד הוסת של אשה כמו שיבואר להלן.

א. שור הנוגח שלש פעמים בזה אחר זה ביום מסויים בחודש, אין הוא מועד אלא לאותו יום בחודש שנגח בו, בשלשת הפעמים.

ב. אשה שיוצא דם ממקור דמיה [מהרחם], נטמאת בטומאת נידה.

דרך הנשים היא לראות דם נידה במחזוריות חרשית.

לעתים המחזוריות היא קבועה ליום מסויים בחודש, או להפרש קבוע של מספר ימים בין הראיות, ולעתים המחזוריות אינה קבועה.

קביעת המחזוריות ליום מסויים בחודש, או להפרש ימים מסויים בין הראיות, נקרא "קביעת וסת". והגמרא משווה כאן את קביעות הווסת לראיית הדם לקביעות הנגיחה של שור המועד.

לקביעות הוסת אצל אשה, יש כמה משמעויות לדינא.

האחת מהן היא, האיסור לבעלה בעת הווסת, גם אם לא ראתה עדיין דם נידה.

השנית, לענין "דיה שעתה", וכפי שיתבאר להלן:

הדם היוצא ממקור דמיה, מטמא את האשה מהרגע שיצא מהרחם אל הפרוודור [שממנו

7. ראה מה שנתבאר בהערה 4 לעיל על שתי האיבעיות הקודמות, שכתבו ההתוספות שהם בדרך "ואם תמצי לומר"; ומסתבר שהוא הדין

השיג עליו: "אי נמי לכל הימים", וראה מה שכתב ה"מגיד משנה", וראה בהערות על המשנה גבי מועד לשבתות.

על טהרות שנגעה בהם, למפרע, לפני שעת הראיה, אלא "דיה שעתה", שתטמא משעת הראיה בלבד, כיון שראתה את הדם בעת הקביעות של ווסתה.

כיצד האשה קובעת לה וסת לראיית הדם?

אשה הרואה דם נידה שלש פעמים רצופות, בזה אחר זה, ביום מסויים בחודש, קבעה לה "וסת" ליום זה. ומעתה, היא אסורה בעת הזאת לבעלה, גם אם לא ראתה בה דם. וכמו כן, תולים אנו לומר, שדוקא ביום זה למודה היא לראות דם, ולא ביום אחר.⁽⁸⁾

ולפיכך, אם ראתה ביום זה דם, אומרים אנו "דיה שעתה". שאין אנו חוששים שמא יצא הדם מן המקור אל הפרוזדור יום או יומיים לפני תאריך זה, והתעכב הדם בפרוזדור, וכבר טמאה היא קודם לכן, אלא תולים אנו לומר שרק בעת שהיא למודה לראות בו – ראתה.

אם נגח שור יום ט"ו בחודש זה, ויום ט"ז בחודש זה, ויום י"ז בחודש זה, דיין זה תלוי בפלוגתא דרב ושמואל, שנחלקו בכעין זה לגבי וסתות של נדה.

דאיתמר: אשה שראתה דם ביום ט"ז

יוצא הדם החוצה]. ולכן, נטמאת האשה בטומאת נידה עוד בטרם ראתה את הדם היוצא מגופה. כי לעתים שוהה הדם בפרוזדור זמן מה טרם צאתו החוצה, ונמצא שהאשה נטמאת עוד לפני שהיא יודעת מטומאתה.

מן התורה, אין לה לאשה טהורה לחוש שמא יצא דם נידה ממקור דמיה אל הפרוזדור, ושמא היא טמאה, כי יש לנו להעמיד אותה בחזקת טהרתה.

וגם אם ראתה דם נידה, אין לנו לחוש שמא יצא הדם אל הפרוזדור קודם לשעת הראיה, וטימאה את כל הטהרות שנגעה בהם מאותה שעה, כי כאמור, יש לנו להעמידה על חזקת טהרתה עד השעה שיצא הדם מהגוף, וראתה אותו. אך חכמים החמירו לטמאות למפרע את כל הטהרות שנגעה בהם האשה שראתה דם, משעה שבדקה עצמה בפעם האחרונה ומצאה עצמה טהורה, או עשרים וארבע שעות למפרע, מלפני שעת הראיה.

במה דברים אמורים שגזרו חכמים על טומאת "מעת לעת" למפרע בנידה, באשה שאין לה קביעות "וסת" לראיית הדם. אבל אשה שיש לה קביעות וסת, אין לה לחשוש

בשתי האיבעיות האחרונות, ואף שלא כתבו כן התוספות במפורש.

8. כך קיימא לן להלכה, וכן מבואר בתוספות כאן, שיש וסת התלוי בימי החודש, ועל פי שיטה זו מתבאר סוגייתנו בפנים. אך יש ראשונים [ראה רמב"ן נדה סד א], שלדעתם, אין

וסת התלוי בימי החודש ולא בימות השבוע, אלא בהפלגת ימים בין וסת לוסת, ומה שאמרו בסוגייתנו ראתה טו לחודש וטז לחודש ויז לחודש, אין הכוונה שהיא קובעת וסת לימים המסוימים האלה בחודש בדילוג יום, אלא הכוונה שהיו החדשים שונים וההפלגה שביניהם שוה, ראה שם.

רב, הרי השור מועד לדלג יום בכל חודש. ואילו לשמואל, אינו מועד לדילוג יום אלא רק לאחר הפעם הרביעית שידלג בה.⁽⁹⁾

אמר רבא: אם שמע השור קול שופר, ונגח, ושוב שמע קול שופר, ונגח, ושוב שמע קול שופר, ונגח, הרי הוא נעשה מועד לשופרות, שבכל פעם שישמע קול שופר מועד הוא ליגח.

ומקשינן עליו: והרי דבר זה פשיטא הוא, שהרי מוכח בשלש פעמים שתקיעת שופר היא הגורמת לו ליגח, ולמה הוצרך רבא להשמיענו כן?!?

ומשנינן: יש חידוש בדברי רבא, היות והיה

בחודש זה, ויום ט"ז בחודש זה, ויום י"ז בחודש זה:

רב אמר: קבעה לה וסת לראות בכל חודש בדילוג של יום, דהיינו, בחודש הבא אמורה היא לראות ביום י"ח, ובחודש שלאחריו ביום י"ט, וכן הלאה.

ושמואל אמר: אין זו קביעת ווסת, היות ולא היה דילוג של יום אלא שתי פעמים. ולכן, אינה קובעת ווסת לדלג יום בכל חודש, עד שתשלש בדילוג. כלומר, עד שתראה אף בחודש הבא ביום י"ח, שאז נהיה קביעות ווסתה לגבי החודש הבא, ביום י"ט.

וכן יהיה הדין גם לגבי שור המועד, שלפי

תלמיד הר"פ.

וצריך לכאורה לומר, שלא כתבו כן אלא באופן שבין הנגיחות של ט"ו וט"ז וי"ז ראה שוורים ולא נגחם, שבאופן זה, אם אינו מועד לסירוגין אינו מועד כלל, אבל אם לא ראה שוורים בינתיים, אם כן לכאורה ודאי ישלם על נגיחה רביעית נזק שלם, כי היות ועדיין לא שילש בדילוג, ולא נקבע שהוא מועד רק לדילוג, אם כן הוא מועד לכל הימים, וישלם על נגיחה רביעית נזק שלם [ויש להסתפק, כיצד יהיה הדין אם אחר כך ישלש בדילוג, ונמצא שהוא אינו מועד אלא לסירוגין, אם יהיה למפרע תם על הנגיחה הרביעית? וראה היטב ב"אילת השחר" ד"ה חמור.

ב. עוד כתב רש"י: ונראה, דהך ברייתא נמי דאייתנין לעיל [לז סוף עמוד א]: "ראה שור ונגח שור ולא נגח, [שור נגח שור לא נגח, שור נגח שור לא נגח, נעשה מועד לסירוגין לשוורים]", לרב "נעשה מועד" דקתני — אשלישית קאי, ולשמואל, הכי קאמר: נעשה מועד לסירוגין, דכי הדר נגח משלם נזק שלם,

9. א. כתב רש"י: "ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג: אין לה וסת קבוע עד שתראה ראייה שלישית ביח, דראייה קמייתא לאו ממניינא, דלאו בדילוג חזית; והכא [גבי שור המועד] נמי, לרב: בשלש נגיחות נעשה מועד לדילוג, ומשלם נזק שלם בשלישית, ולשמואל: עד שיגח ב"ח בחודש רביעי, דקמייתא לאו ממניינא".

וביארנו המהרש"א והמהר"ם, שהמתבאר מדברי רש"י, שעל הנגיחה השלישית בה נעשה הוא מועד לרב, עליה עצמה הוא משלם נזק שלם, הוא לפי מה שהיה סבור רש"י בתחילה, שכל מועד משלם נזק שלם כבר על הנגיחה השלישית בה נעשה הוא מועד, וזה הוא שכתב כאן בשלישית, אבל כבר כתבו התוספות לעיל כג ב בד"ה ולא, שרש"י חזר בו, ומודה שכל מועד אינו משלם נזק שלם אלא ברביעית, והוא הדין כאן.

ומבואר עוד בדבריהם, שאף לפי דעת שמואל הסובר: "עד שישלש בדילוג", אינו משלם נזק שלם אלא בנגיחה החמישית, לפי חזרתו של רש"י; וכן מבואר ב"שיטה מקובצת" בשם

מקום לחלק בין קביעות מועד רגילה לבין קביעות מועד של שמיעת שופר.

כי מהו דתימא, שמא הייתי אומר, שהנגיחה הראשונה עקב תקיעת הך שופר קמא אינה מוכיחה דבר על הרגלו של השור לנגוח עקב תקיעת שופר שהוא שומע, אלא פיוטא בעלמא הוא דנקטיה. והיינו, ששמיעת התקיעה הראשונה גרמה לו לסיוט, שהוא ביעות מחמת פחד באופן חד פעמי, ונגח רק מחמת הסיוט ההוא, אך אין הנגיחה הזאת מצטרפת לשתי הנגיחות האחרות כדי להוכיח שהשור הזה "רגיל" הוא לנגוח מחמת תקיעת שופר, ומועד הוא לכך. ורק אם תהיינה שלש נגיחות נוספות, מלבד הנגיחה הראשונה, יהיה השור מועד לנגיחות.

לכן קא משמע לן רבא שגם הנגיחה הראשונה מצטרפת לשתי הנגיחות שלאחריה, וביחד הן נחשבות לשלש נגיחות

שמחמתן הוא נעשה ל"שור המועד לנגוח מחמת שמיעת קול שופר".

מתניתין:

בפרשת שור תם כתיב [שמות כא לה]: "וכי יגוף שור איש את שור רעהו ומת, ומכרו את השור החי ויחצו את כספו, וגם את המת יחצו". וכיון שנאמר בה "שור רעהו", יש ללמוד מכך למעט שור של גוי, שאינו רעהו, בין אם שורו נוגח שור שלנו, ובין אם שורו נוגח על ידי שור שלנו. והוא הדין בשור של הקדש, שאינו נחשב שור "רעהו".

ובפרשת שור המועד כתיב [שמות כא לה]: "או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשום, ולא ישמרנו בעליו, שלם ישלם שור תחת השור, והמת יהיה לו". וזו היא פרשת שור מועד, שלא נאמר בה "רעהו".

אבל בהך שלישית תם הוא.

ביאור דבריו לכאורה הם: רש"י סובר, שכשם שנחלקו אם צריך לשלש בדילוג או לא, כך נחלקו אם צריך לשלש בסירוג, ונמצא שלדעת רב "שור נגח, שור לא נגח, שור נגח, שור לא נגח, שור נגח שור לא נגח", כדאיתא בברייתא, אף שלא שילש בסירוג, הרי הוא מועד בנגיחה השלישית שלו לסירוג, [ועליה הוא משלם נזק שלם לפי שיטת רש"י כאן קודם חזרתו], וניחא מה שכתוב בברייתא, שהוא נעשה מועד לסירוגין בנגיחות אלו שלא היה בהם שילוש בסירוג.

אבל לדעת שמואל, הסובר, שצריך שילוש בדילוג והוא הדין בסירוג, אם כן תיקשי: הרי בנגיחות שהוזכרו בברייתא עדיין אינו נעשה

מועד לסירוגין, ותיקשי הברייתא שעשתה אותו מועד לסירוגין בנגיחות שלא שילש בהם בסירוג!?

כן נראה לכאורה בכונת רש"י, אלא שלפי זה תירוץ רש"י דהכי קאמר: "נעשה מועד לסירוגין, דכי הדר נגח משלם נזק שלם, אבל בהך שלישית תם הוא", צריך ביאור.

ג. ואולם התוספות חלוקים על רש"י, ראה בדבריהם, שהוכיחו, שלענין וסת הפלגה [וסת שהיא תלויה במספר ימים בין ראייה לראייה] לכולי עלמא [ואפילו לרב] אין נקבע וסת אלא בראיה רביעית, לאחר שלש הפלגות שוות בין ראייה לראיה.

וכתבו: "ולפי זה אם נגח יום א ויום ב לא נגח, יום ג נגח ויום ד לא נגח, יום ה נגח ויום ו

היא דלא כרבי שמעון בן מנסיא. לפי שהוא מחייב את ההדיוט, אפילו כשהיה השור תם, לשלם נזק שלם להקדש.

דתניא: שור של הדיוט שנגח שור של הקדש, ושל הקדש שנגח שור של הדיוט, פטור, שנאמר "שור רעהו" ולא שור של הקדש, וכדעת התנא של משנתנו.

רבי שמעון בן מנסיא אומר: שור של הקדש שנגח שור של הדיוט, אכן פטור. ואולם, שור של הדיוט שנגח שור של הקדש, בין תם בין מועד, משלם נזק שלם.⁽¹¹⁾

אמרי, הקשו בני הישיבה: מאי קסבר רבי שמעון בן מנסיא?!

והרי ממה נפשך תיקשי:

אי קסבר רבי שמעון ש"רעהו" דוקא, אם כן, אפילו של הדיוט שנגח של הקדש ליפטור [אף שור הדיוט שנגח שור של הקדש יש לו ליפטור]?!?

ואי קסבר רבי שמעון ש"רעהו" לאו דוקא, אם כן, אפילו שור דהקדש נמי כי נגח שור דהדיוט, ליחייב [אף שור של הקדש שנגח שור של הדיוט, יש לו להתחייב].

שור של הדיוט שנגח שור של הקדש, ושור של הקדש שנגח לשור של הדיוט, בין שהיה השור תם, ובין שהיה השור מועד, פטור מלשלם —

משום שנאמר בפרשת נזקי קרן "שור רעהו", וממעט הכתוב "רעהו", ולא שור של הקדש.⁽¹⁰⁾

שור של ישראל שנגח לשור של נכרי, ין שהיה השור תם, ובין שהיה השור מועד, הרי הישראל פטור מלשלם לנכרי.

ואילו שור של נכרי שנגח לשור של ישראל, בין שהיה השור תם, ובין שהיה השור מועד, הרי הנכרי משלם נזק שלם לישראל. ובגמרא לקמן לח א יתבאר טעם החילוק בין שור הקדש לשור נכרי, על אף ששניהם אינם בכלל "רעהו".

גמרא:

שנינו במשנה: שור של הדיוט שנגח שור של הקדש, ושל הקדש שנגח שור של הדיוט, פטור:

ומבאר הגמרא: מתניתין, משנתנו, הפוטרת את ההדיוט מלשלם להקדש —

שמואל אין צריך שישלם בסירוג של שוורים, וזה דלא כרש"י.

10. לענין נזקי שן ורגל בהקדש, ואדם המזיק את ההקדש, ראה לעיל ו ב ברש"י ובתוספות.

11. בענין הנידון אם תם משלם להקדש נזק שלם מגופו או מן העלייה, ראה ב"ספר המפתח" לעיל ז א.

לא נגח, אין נעשה מועד לכולי עלמא עד שישלם בדילוג וכו', והיינו משום שזה דומה לוסת ההפלגה בניה, שעד ראייה רביעית לא נקבע הוסת.

והוסיפו: "ותימה, דגבי ראה שור ונגח וראה שור ולא נגח הוי ראשון מן המנין [כלומר: אין צריך לשלם בסירוג, וכמבואר בבביתא לעיל], וצריך לחלק בין סירוגים של ימים, לסירוגים של שוורים"; ובודאי משמע מדבריהם, שאף לפי

הכא, גבי שור של הדיוט שנגח שור של הקדש, שהוא נלמד בקל וחומר משור שנגח שור של הדיוט, נמי, תם חצי נזק בלבד הוא שישלם.

ואם כן, האיך אמר רבי שמעון שאף התם משלם נזק שלם להקדש?!

אלא, אמר ריש לקיש בביאור טעמו של רבי שמעון בן מנסיא, המחייב שור של הדיוט שנגח שור של הקדש בין תם ובין מועד נזק שלם: (13)

הכל, בין הנוגח שור של הדיוט ובין הנוגח שור של הקדש, היו בכלל נזק שלם של מועד. כלומר, היות ובפרשת מועד לא נאמר כלל "רעהו", הרי בכלל חיוב הפרשה היו הכל, בין נגיחת שור של הדיוט ובין נגיחת שור של הקדש –

וכשפרט לך הכתוב "רעהו" גבי תם, יש לנו לומר, שאין כוונת הכתוב לפטור את המזיק שור של הקדש, אלא להיפך, להחמיר בא הכתוב, ללמדך שרק אצל "רעהו", הוא שאמר הכתוב דתם משלם חצי נזק, שרק בשור "רעהו" התמעט שור תם מלשלם נזק שלם. ומכלל זה אתה למד, דאצל הקדש, בין תם בין מועד, משלם נזק שלם.

וההכרח לכך הוא:

לז-א

וכי תימא ליישב, שלעולם קסבר רבי שמעון בן מנסיא ש"רעהו" דוקא, ואין לנו מקור לרבות את ההקדש שיתחייב להדיוט, ולכן פטור ההקדש מלשלם.

ומיהו, שור הדיוט כי נגח דהקדש, אף על גב שאינו בכלל פרשת נזיקין שבתורה, שהיא אינה עוסקת אלא בשור רעהו, מכל מקום, היינו טעמא דמחייב, משום דקא מיייתי ליה להקדש מקל וחומר דהדיוט [יש לנו לחייב את המזיק הקדש, מקל וחומר ממזיק את הדיוט]:

ומה שור של הדיוט שנגח שור של הדיוט, הרי הוא חייב.

כי נגח שור של הדיוט את השור דהקדש לא כל שכן דמחייב!

אף כך אי אפשר לומר.

כי כלל הוא בדינו ש"דיו לבא מן הדיון, להיות כנדרין". (12) [אי אפשר שיהיה דינו של הדבר הנלמד בקל וחומר, גדול מן המלמד, אלא דיו שיהא כמותו], ואם כן:

מה לחלן, גבי שור של הדיוט שנגח שור של הדיוט, אם היה השור תם, חצי נזק בלבד הוא משלם.

מאחר שלא נכתב "רעהו" בפרשת מועד, משמע שלא בא הכתוב לפטור את המזיק הקדש מן הנזיקין, שהרי אם כן היה לו לכותבו בפרשת מועד; אלא ודאי שבא הכתוב לפטור מפרשת תם שהקילה בו התורה לחייבו רק בחצי נזק, וכתבה התורה "רעהו" כדי להוציא את מזיק ההקדש מפטור זה.

12. ואפילו רבי טרפון שאינו סובר "דיו", אין זה אלא במקום דמיפרך קל וחומר, אבל כאן דלא מיפרך קל וחומר, שהרי צריכים אנו ללמוד שיהיה ההקדש כהדיוט, אפילו רבי טרפון מודה, כמבואר בגמרא לעיל כה א.

13. ביאור תירוצו של ריש לקיש בקצרה, הוא: